

Landskabskarakterområde 1, Nyord

Foto 1: Vejen til landsbyen Nyord.

Foto 2: Nyord Enge set mod nordøst fra fugletårnet, som står centralt på strandengarealerne.

Foto 3: Broen fra Ulvshale til Nyord Enge. Morænebakken, som udgør selve øen Nyord, ses i horisonten bag Nyord Enge i billedets venstre side.

Nøglekarakter

Mindre ø med åbent og enkelt landskab bestående af dyrkede marker og strandengsarealer omgivet af et lavvandet havområde.

Landskabskarakter

Åbent og enkelt landskab bestående af en ca. 2 km² stor morænebakke og et omkring 3 km² stort strandengsareal, der tilsammen danner øen Nyord. Øen ligger nordvest for Ulvshale omgivet af et lavvandet havområde. På østsiden af selve morænebakken ligger strandengsarealerne, Nyord enge, som en ubrudt flade med udsigt over havet til de omkringliggende kystområder på Sjælland og Ulvshale. Overgangen fra strandengene til morænebakken markeres af en fragmenteret hegnsbeplantning/bevoksning af bl.a. stynede popler. Denne beplantning suppleres af beplantning af primært løv bl.a. poppel, omkring dels kirkegården, som ligger i det nordøstlige hjørne af morænebakken dels af beplantningen omkring øens eneste udflyttede gård, som ligger ved overgangen mellem strandeng og moræneflade. Udover denne ene gård ligger bebyggelsen samlet ved morænebakkens sydkyst i landsbyen Nyord, hvor mindre gårde og huse ligger samlet omkring snævre stræder, der leder ned til havnen, som landsbyen er samlet omkring. Jorden på morænebakken dyrkes helt ud til kysten, således at området nord/nordvest for landsbyen fremstår som en stortset ubrudt landbrugsflade. Længs dele af vejen, som fører til landsbyen findes beplantning dels som en række af løvtræer dels som en række af nåltræer.

Området fremstår meget enkelt, idet bebyggelsen ligger samlet i landsbyen og beplantningen ligeledes koncentrerer sig til afgrænsede områder. Dyrkningsfladen samt det store åbne engareal kommer således til at fremstå som ubrudte flader. Fra hele området er der udsigt over det lavvandede havområde, som omgiver øen. Mod vest er der udsigt over Bøgestrømmen til kysten af Sjælland, mens der mod syd er udsigt over Stege Bugt til Stege og Ulvshale med rørsump, strandenge og skov.

Landskabstype: Mindre ø bestående af landbrugsjord i omdrift på moræneflade samt strandengsarealer på marint forland omgivet af et lavvandet havområde.

Beliggenhed og afgrænsning

Området udgøres af øen Nyord, som ligger nordvest for Ulvshale.

Se kortbilag 1A.

Naturgrundlag

Naturregion 11, Nce (N: marint forland, c: marint sand og ler, e: flade/plateau)

Naturregion 12 Age: (A: Moræne landskab fra sidste istid, g: moræneler, e: flade/plateau)

Se kortbilag 2A for afgrænsning af naturregionerne.

Dette landskabskarakterområde strækker sig over de to ovenfor nævnte naturregioner. Naturregion 12 udgør selve øen Nyord, som består af moræneaflejringer fra sidste istid med en leret jordbund. Selve øen er omkring 1,5 km. i øst-/vestgående retning og 800 meter i nord-7sydgående retning. Terrænet falder jævnt fra 12,5 m.o.h. centralt på øen ned mod kysterne over en afstand på omkring 300-400 meter. På øens østside grænser øen op til det store område af marine aflejringer, som udgør Nyord enge.

Nyord enge, der dækker et areal på omkring 300 ha., er skabt i samspil mellem sediment transport og den relative landhævning. Der er således tale om postglaciale marine aflejringer, der overvejende er af sandet tekstur. Strandengene gennemskæres af et system af loer således at området veksler imellem mere eller mindre fast grund og vanddækkede områder. Terrænmæssigt er området helt fladt.

Arealanvendelse

Dyrkningsformer

Arealerne på selve øen dyrkes. Gårdene bærer derimod ikke i udpræget grad af at være tilknyttet landbruget. Kun på en enkelt gård, som ligger i udkanten af landsbyen, er der kvæghold. Således domineres landbruget på øen af planteavl.

Halvkulturarealer

Nyord Enge er et 300 ha. stort sammenhængende strandengsareal som græsses. Området har tjent som græsningsareal for både Nyord- og mønboere op igennem tiden. I dag sikres det lysåbne plantesamfund, som er tilknyttet græssede strandengsarealer, ved kvæggræsning.

På selve øen ligger et lille lavbundsområde/vandhul nord for landsbyen.

Beplantning

Overordnet set findes beplantningen i området omkring landsbyen, overgangen mellem morænebakken og de tilstødende strandengsarealer samt omkring kirkegården, som ligger i morænebakkens nordøstlige hjørne. Det vil sige, at beplantningen er koncentreret langs den sydlige og østlige kant af morænebakken.

Beplantningen i og omkring byen domineres af løvtræer. Omkring lavbundsområdet nord for byen dominerer poppel. Langs overgangen mellem morænebakken og strandengsarealerne findes sporadisk bevoksning af bl.a. stynede popler. Beplantningen omkring kirkegården udgøres af både løv og nål.

Langs vejen ind til Nyord by står en række frugttræer efterfulgt af en række af fyr som fremstår markant på den ellers åbne landbrugsflade.

Bebyggelsesstruktur

Bebyggelsen på Nyord ligger koncentreret i selve landsbyen, hvor mindre gårde og huse ligger langs snævre stræder, der leder ned til havnen, som landsbyen er samlet omkring. Havnen fungerer dels som lystbådehavn dels som udgangspunkt for lokale fiskere. Den blev anlagt for omkring 100 år siden som hjemsted for byens sejlskibe, fiskere og lodser. Gårde og huse i landsbyen fungerer idag som beboelse og fremstår velholdte. Kun en enkelt af gårdene i landsbyen fungerer stadig som landbrug med kvæg. Landsbyens eneste udflyttergård ligger nogle få hundrede meter fra landsbyen ved overgangen til Nyord enge. Den blev flyttet ud i 1906. Ifølge Trap (1955) kan landsbyen Nyord føres tilbage til 1231. I Nyord By ligger en kirke. Kirkegården ligger imidlertid i øens nordøstligste hjørne.

Tekniske anlæg

Broen som leder fra Ulvshale til Nyord blev indviet i 1968. Inden den tid foregik transport til og fra Nyord af en færgeforbindelse fra Stege til Nyord eller med færgemanden over Ulvshaleløbet (Kampp, 1979).

Centralt på Nyord Enge findes et fugletårn ved vejen som leder over engene. Nyord Enge er en populær fuglelokalitet blandt ornitologer.

Foto 4: Landsbyen Nyord ligger omkring havnen på øens sydside. Her fandtes de bedste opankrings muligheder for øens søfolk.

Foto 5: Landsbyen består af mindre gårde og huse, som ligger omkring snævre bugtede stræder.

Foto 6: Landsbyen ligger helt ned til vandet. Havnen og strandarealerne bærer stadig præg af aktivt fiskeri, om end det overvejende er på hobbybasis.

Rumlige og visuelle forhold

Selve øen Nyord dækker kun et mindre areal. Sammen med landsbyen der består af små huse og gårde der ligger tæt omkring de snævre gader fremstår selve øen Nyord i sig selv som et småskala landskab. Men den rumlige afgrænsning er meget åben til ikke eksisterende med vide udsigter over det omkringliggende havområde og strandengsarealerne på østsiden af øen. Disse forhold får området som helhed til at fremstå som et åbent storskala landskab. Funktionsafgrænsningerne er meget klare, hvilket gør området enkelt med en struktur, der pga. strandengen og den ubrudte dyrkningflade domineres af flader kun brudt af enkelte linier bestående af beplantningen langs overgangen mellem strandeng og morænebakke og beplantningen langs vejen til landsbyen.

Området er roligt både visuelt og lydmæssigt.

Kulturhistoriske mønstre og anlæg

Lodsaktivitet har haft stor betydning for Nyord. Farvandet imellem Sjælland og Nyord er så lavt og fuld af

småholme, at det var nødvendigt at have lods ombord for at komme sikkert igennem. Siden 1600 har de folk, som har boet på øen drevet lodsaktivitet. I 1824 drev samtlige af byens 20 gårdmænd og 7 husmænd lodsaktivitet. Placeringen af Nyord by hænger sammen med denne lodsaktivitet idet de bedste ankerpladser fandtes netop på øens sydside, hvor byen nu ligger. I 1879 ophørte lodsretten og lodspligten imidlertid for Nyordboerne. I stedet ansatte staten lodser til at varetage arbejdet. De huse, som de boede i, ligger i den vestlige del af byen. Vest for landsbyen ligger et lille lodshus hvorfra der er blevet holdt øje med søtrafikken.

Jorden på Nyord blev udskiftet således, at hver gårdejer blev tildelt 5½ ha. samt ret til at lade et nærmere specificeret antal dyr græsse på Nyord enge, der fungerede som fælles græsning. Udskiftningen fandt sted i 1809. De korte afstande samt afhængigheden af lodsaktiviteten har betydet, at landsbyens huse og gårde stadig ligger samlet, som de gjorde inden udskiftningen. Kun en enkelt gård flyttede ud i 1906. Op gennem historien har landbrugsdriften på Nyord været baseret på opdræt af ungvæg og malkekvæg (Kampp, 1979).

De stynede popler langs overgangen mellem strandengene og selve øen understøtter den historiske dybde i området.

Foto 7: Lodshuset, hvorfra der blev holdt øje med passerende fartøjer, står vest for landsbyen med udsigt over farvandet mellem Nyord og Sjælland.

Landskabets tilstand og udviklingstendenser

De karaktergivende elementer fremstår intakte, og i den form som de må antages at have haft de sidste par hundrede år. Strandengene græsses, jorden dyrkes, gårde og huse i Nyord by er beboede og velholdte, og der er liv på havnen. Forskellen fra tidligere er, at græsningen på engene varetages af Skov- og Naturstyrelsen, mens gårde og huse benyttes til beboelse og ikke længere er tilknyttet landbrug, fiskeri og lodsaktivitet i så høj grad, som tilfældet var tidligere. Landsbyens tilknytning til havet afspejles dels ved dens beliggenhed dels ved lodshuset vest for byen. Havnen rummer i dag lystsejlere i stedet for lodsjoller og andre erhvervsrelaterede fartøjer, men der drives tilsyneladende stadig fiskeri fra Nyord.

Elementerne er bevarede, men funktionen ændret.

Planmæssige og juridiske bindinger

Fredningskendelse af 10. september 1975 for Nyord Enge

Ifølge denne kendelse, som gælder strandengsarealerne ved Nyord, skal Nyord enge bevares i deres nuværende tilstand. Dette vil sige at området skal bevare sin karakter af overvejende kreaturafgræsede strandenge. Anlæg af veje og stier samt plantning af tæer må ikke foretages uden samtykke fra de påtaleberettigede.

Fredningskendelse af 10. september 1975 for højlandet på Nyord

Ifølge denne kendelse, som gælder for højlandet på Nyord, skal området bevares i dets nuværende tilstand, således at dets karakter af landbrugsområde opretholdes. Der må ikke etableres træplantninger. Dog må der foretages plantninger med det formål at vedligeholde allerede eksisterende beplantninger.

Regionplan 2001-2013, Storstrøms Amt

- Ny skovtilplantning uønsket

Denne udpegning dækker hele Nyord.

På arealer, indenfor de udpegede områder, der er defineret som landbrugsejendomme, må der ikke rejses skov (Storstrøms Amt, 2002).

- Lavbundsarealer

Nyord Enge er udpeget til lavbundsareal.

- Regionale naturområder

Hele Nyord er udpeget som regionalt naturområde.

Natura 2000 områder

- Habitatområde nr. 147

Hele karakterområdet er en del af habitatområde nr. 147, som dækker Ulvshale, Nyord og havet mellem Møn og Sjælland.

- Fuglebeskyttelsesområde nr. 89

Hele karakterområdet er en del af fuglebeskyttelsesområde nr. 89, som dækker Ulvshale, Nyord og havet mellem Møn og Sjælland.

- Ramsarområde nr. 22

Hele karakterområdet er en del af ramsarområde nr. 22, som dækker Ulvshale, Nyord og havet mellem Møn og Sjælland.

- Ulvshale-Nyord vildtreservat

Havet omkring Nyord er udlagt som vildtreservat.

Området er inddelt i delområder, hvortil der er knyttet en række begrænsninger af færdsel og aktivitet. Herunder forbud mod brætsejlds, motordreven sejlds, jagt m.v. Nærmere information kan findes bl.a. på Skov- og Naturstyrelsens hjemmeside (Skov- og Naturstyrelsen, 2004 F).

Litteratur

Kampp, AA. H. (1979): Nyord I: Geografisk Orientering nr.4 1979.

Trap, J. P. (1955): Danmark. Bind 9. Præstø Amt. 5. udg.

Skov- og Naturstyrelsen (2004 A): Udpegningsgrundlag – habitatområder. [Citeret maj 2004]

Tilgængelig på internettet: www.natura2000.sns.dk/habitat/oplysninger/udpegningsgrundlag

Skov- og Naturstyrelsen (2004 B): Habitatdirektivet: [Citeret maj 2004]

Tilgængelig på internettet: www.natura2000.sns.dk/habitat/habitatdirektivet/

Skov- og Naturstyrelsen, (2004 D): Ramsarkonventionen, [Citeret maj 2004]

Tilgængelig på internettet: www.natura2000.sns.dk/ramsar/

Skov- og Naturstyrelsen, (2004 E): Fuglebeskyttelsesdirektivet, [Citeret maj 2004]

Tilgængelig på internettet: www.natura2000.sns.dk/fuglebeskyttelse/fuglebeskyttelsesdirektivet/

Skov- og Naturstyrelsen, (2004 D): Ulvshale-Nyord vildtreservat. [Citeret maj 2004]

Tilgængelig på internettet: www.skovognatur.dk/jagt/reservatfoldere/ulvshale/ulvshale.html